

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2021. május 11.

KÉMIA

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

Az írásbeli feladatok értékelésének alapelvei

Az írásbeli dolgozatok javítása a kiadott javítási-értékelési útmutató alapján történik.

Az elméleti feladatok értékelése

- A javítási-értékelési útmutatótól eltérni nem szabad.
- $\frac{1}{2}$ pontok nem adhatók, csak a javítási-értékelési útmutatóban megengedett részpontozás szerint értékelhetők a kérdések.

A számítási feladatok értékelése

- Az objektivitás mellett a **jóhiszeműséget** kell szem előtt tartani! Az értékelés során pedagógiai célzatú büntetések nem alkalmazhatók!
- Adott – hibátlan – megoldási menet mellett nem szabad pontot levonni a **nem kért** (de a javítási-értékelési útmutatóban megadott) részeredmények hiányáért. (Azok csak a részleges megoldások pontozását segítik.)
- A javítási-értékelési útmutatótól eltérő – helyes – levezetésre is maximális pontszám jár, illetve a javítási-értékelési útmutatóban megadott csomópontok szerint részpontozandó!
- **Levezetés, indoklás nélkül** megadott pusztá végeredményért **legfeljebb** a javítási-értékelési útmutató szerint arra járó 1–2 pont adható meg!
- A számítási feladatra a maximális pontszám akkor is jár, ha **elvi hibás reakcióegyenletet** tartalmaz, de az a megoldáshoz nem szükséges (és a feladat nem kérte annak felírását)!
- Több részkérdésből álló feladat megoldásánál – ha a megoldás nem vezet ellentmondásos végeredményre – akkor is megadható az adott részkérdésnek megfelelő pontszám, ha az **előzőekben kapott, hibás eredménnyel** számolt tovább a vizsgázó.
- A számítási feladat levezetésénél az érettségien **trivialitásnak** tekinthető összefüggések alkalmazása – részletes kifejtésük nélkül is – maximális pontszámmal értékelendő. Például:
  - a tömeg, az anyagmennyiség, a térfogat és a részecskeszám átszámításának kijelölése,
  - az Avogadro törvényéből következő trivialitások (sztöchiometriai arányok és térfogatarányok azonossága azonos állapotú gázoknál stb.),
  - keverési egyenlet alkalmazása stb.
- Egy-egy **számítási hibáért** legfeljebb 1–2 pont vonható le (a hibás részeredménnyel tovább számolt feladatra a többi részpont maradéktalanul jár)!
- **Kisebb elvi hiba** elkövetésekor az adott műveletért járó pontszám nem jár, de a további lépések a hibás adattal számolva pontozandók. Kisebb elvi hibának számít például:
  - a sűrűség hibás alkalmazása a térfogat és tömeg átváltásánál,
  - más, hibásan elvégzett egyszerű művelet,
  - hibásan rendezett reakcióegyenlet, amely nem eredményez **szembetűnően** irreális eredményt.

-
- **Súlyos elvi hiba** elkövetésekor a javítókulcsban **az adott feladatrészre** adható további pontok nem járnak, ha hibás adattal helyesen számol a vizsgázó. Súlyos elvi hibának számít például:
    - **elvileg hibás reakciók** (pl. végbe nem menő reakciók egyenlete) alapján elvégzett számítás,
    - az adatokból **becslés alapján** is **szembetűnően irreális** eredményt adó hiba (például az oldott anyagból számolt oldat tömege kisebb a benne oldott anyag tömegénél stb.).(A további, külön egységként felfogható feladatrészek megoldása természetesen itt is a korábbiakban lefektetett alapelvek szerint – a hibás eredménnyel számolva – értékelhető, feltéve, ha nem vezet ellentmondásos végeredményre.)

1. Táblázatos feladat (10 pont)

1.	C≡O	<i>1 pont</i>
2.	H – H	*
3.	Szintelen, szagtalan.	*
4.	Szintelen, szagtalan.	*
5.	Mindkettő, mert nem oldódnak vízben.	*
6.	Pl. $\text{Fe}_2\text{O}_3 + 3 \text{CO} = 2 \text{Fe} + 3 \text{CO}_2$	<i>1 pont</i>
7.	Pl. $\text{CuO} + \text{H}_2 = \text{Cu} + \text{H}_2\text{O}$	<i>1 pont</i>
8.	Mindkettő. Pl. $2 \text{Na} + \text{H}_2 = 2 \text{NaH}$ vagy $\text{CO} + 2 \text{H}_2 = \text{CH}_3\text{OH}$	*
9.	$\text{H}_2 + \text{Cl}_2 = 2 \text{HCl}$	<i>1 pont</i>
10.	síkháromszög (trigonális planáris)	*
11.	dipólus-dipólus kölcsönhatás	*
12.	szintézisgáz	*
13.	$\text{CH}_4 + \text{H}_2\text{O} = \text{CO} + 3 \text{H}_2$	<i>1 pont</i>
- A *-gal jelölt bármely 2 helyes válasz megadása 1 pont*

2. Esettanulmány (9 pont)

a)	A kapszicin keverék, a kapszaicin vegyület (kémiaileg tiszta anyag).	<i>1 pont</i>
b)	Legalább (100 : 25 = 4) négyszer erősebb.	<i>1 pont</i>
c)	Igen, mert a kapszaicin felgyorsítja a zsíryanycserét és növeli a jóllakottság érzetét.	<i>1 pont</i>
d)	A (kisebb hatóanyagtartalmú) krémeket, kenőcsöket izomfájdalmak kezelésére, a (nagyobb hatóanyagtartalmú) tapaszokat neuralgiás fájdalmak enyhítésére használják.	<i>1 pont</i>
e)	2 helyes példa megadása Pl. fejfájás tüneteinek enyhítése, szívpanaszok esetén a fizikai terhelhetőség növelése, vércukorszint beállítása, gyomorpanaszok enyhítése.	<i>2 pont</i>
f)	Kapszaicin: Jancsó Miklós (Jancsó-Gábor Aranka, Szolcsányi János) A-vitamin: Waltner Károly C-vitamin: Szent-Györgyi Albert	<i>1 pont</i>
g)	alkoholos OH–csoportot tartalmaz: A-vitamin, C-vitamin amidcsoportot tartalmaz: <i>kapszaicin</i> királis szénatomot tartalmaz: <i>C-vitamin</i> konjugált rendszer, de nem aromás: <i>A-vitamin (és a C-vitamin)</i> <i>(Bármely 2 sor helyes kitöltése 1 pont)</i>	<i>2 pont</i>

3. Egyszerű választás (8 pont)

Minden helyes válasz 1 pontot ér.

1. D
2. A
3. B
4. C
5. A
6. E
7. D
8. E

4. Kísérletelemző feladat (10 pont)

1. A helyesen kitöltött táblázat **2 pont**

(Soronként 1 pont, vagy legalább 3 fémnél megfelelő jelölések 1 pont.)

A fém vegyjele	Ag	Ca	Cu	Fe	Zn
Sósavval reakcióba lép		X		X	X
NaOH-oldattal reakcióba lép		X			X

2. $\text{Fe} + 2 \text{HCl} = \text{FeCl}_2 + \text{H}_2$ **1 pont**
3. Sósav: fehér csapadék keletkezik *
NaOH-oldat: (sötét)barna csapadék keletkezik *
4. $\text{Ag}^+ + \text{Cl}^- = \text{AgCl}$ *
 $2 \text{Ag}^+ + 2 \text{OH}^- = \text{Ag}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O}$ **1 pont**
5. glicin *
6. $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{Cl} + \text{NaOH} = \text{CH}_3\text{CH}_2\text{OH} + \text{NaCl}$ **1 pont**
(vagy az etil-klorid eliminációjának megadása)
7. $\text{NaCl} + \text{H}_2\text{SO}_4 = \text{HCl} + \text{NaHSO}_4$ **1 pont**
vagy $2 \text{NaCl} + \text{H}_2\text{SO}_4 = 2 \text{HCl} + \text{Na}_2\text{SO}_4$
8. Katód: $2 \text{H}_2\text{O} + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{H}_2 + 2 \text{OH}^-$ **1 pont**
Anód: $2 \text{Cl}^- \rightarrow \text{Cl}_2 + 2 \text{e}^-$ **1 pont**
A *-gal jelölt bármely 2 helyes válasz megadása 1 pont

5. Elemző és táblázatos feladat (13 pont)

1. 2 *
2. nem *
3. addíció *
4. $\text{CaC}_2 + 2 \text{H}_2\text{O} = \text{C}_2\text{H}_2 + \text{Ca(OH)}_2$ **1 pont**
5. benzol *
6. igen *
7. nem *
8. kormozó láng *
9. 8 *
10. nincs *
11. igen *
12. nem *

13. $n \text{ C}_6\text{H}_5 - \text{CH}=\text{CH}_2 \rightarrow (-\text{CH}(\text{C}_6\text{H}_5) - \text{CH}_2 -)_n$ **1 pont**
14. 6 *
15. fenol *
16. nem *
mert a szénsavnál gyengébb sav. *
17. nitrogén *
18. piridin *
19. lúgos *
20. szubsztitúció *
21. $\text{C}_5\text{H}_5\text{N} + \text{Br}_2 = \text{C}_5\text{H}_4\text{NBr} + \text{HBr}$ **1 pont**
3-brómpiridin (meta-brómpiridin) *
A *-gal jelölt bármely 2 helyes válasz megadása 1 pont.

6. Számítási és elemző feladat (12 pont)

- a) $M = 16 : 0,222 = 72,1 \text{ g/mol}$ **1 pont**
A moláris tömegnek megfelelő molekulaképlet: $\text{C}_4\text{H}_8\text{O}$ **1 pont**
- b) $\text{C}_4\text{H}_8\text{O}(\text{f}) + 5,5 \text{ O}_2(\text{g}) = 4 \text{ CO}_2(\text{g}) + 4 \text{ H}_2\text{O}(\text{f})$ **1 pont**
(Az a)-ban kapott bármely képlettel helyesen rendezett egyenlet 1 pont.)
 $\Delta_r H = (72,1 : 2,5) \cdot (-87,7) = -2,53 \cdot 10^3 \text{ kJ/mol}$ **1 pont**
- c) Hess-tételének ismerete **1 pont**
 $-2530 = 4(-394) + 4(-286) - \Delta_r H(\text{C}_4\text{H}_8\text{O}(\text{f}))$
 $\Delta_r H(\text{C}_4\text{H}_8\text{O}(\text{f})) = -190 \text{ kJ/mol}$ **1 pont**
- d) Az étercsoport aláhúzása **1 pont**
- e) Az ismeretlen szekunder alkohol **2 pont**
(1 pont az alkoholok közé sorolásért)
- f) A szénlánc telítetlen (π -kötést tartalmaz) **1 pont**
- g) but-3-én-2-ol konstitúciójának és nevének megadása **2 pont**
(A molekulaképletnek megfelelő, de helytelenül megadott konstitúció tudományos nevének megadása 1 pont.)
(Minden más helyes levezetés maximális pontszámot ér!)

7. Számítási feladat (11 pont)

- a) $\text{H}_2 + \text{Br}_2 \rightleftharpoons 2 \text{ HBr}$ **1 pont**
A reakció nem jár anyagmennyiség-változással, ezért az egyensúlyi állandó kiszámítható anyagmennyiségekből is. A gázok esetén a térfogat- és anyagmennyiség-százalék megegyezik (vagy ezek alkalmazása) **1 pont**
 $n(\text{HBr}) = 0,686 \cdot 3,5 \text{ mol} = 2,40 \text{ mol}$ **1 pont**
 $n(\text{H}_2) = 2 - 1,2 = 0,8 \text{ mol}$
 $n(\text{Br}_2) = 1,5 - 1,2 = 0,3 \text{ mol}$ **1 pont**
 $K = 2,4^2 : (0,8 \cdot 0,3) = 24,0$ **1 pont**
- b) A 2,00 mol hidrogénből 1,2 mol alakult át, vagyis **60,0%-a**. **1 pont**
- c) Az egyensúlyi elegy átlagos moláris tömegének kiszámítása **1 pont**
Mivel az átlagos moláris tömeg nem változik, kiszámítható a bemért anyagok ismeretében is.
 $M = (2 \cdot 2 + 1,5 \cdot 160) : 3,5 = 69,7 \text{ g/mol}$
A levegőre vonatkoztatott sűrűség a moláris tömegek hányadosa:

- $d = M(\text{elegy})/M(\text{levegő}) = 69,7 : 28,9 = 2,41$ 1 pont
- d) A gáztörvény ismerete 1 pont
 $p = (3,5 \text{ mol} \cdot 8,314 \text{ J}/(\text{mol}\cdot\text{K}) \cdot 473 \text{ K}) : 10 \text{ dm}^3$ 1 pont
 $p = 1376 \text{ kPa} = 1,38 \text{ MPa}$ 1 pont
- (Minden más helyes levezetés maximális pontszámot ér!)*

8. Számítási feladat (13 pont)

- a) A NaOH-oldatban csak az Al oldódik,
 1 mólnyi mennyisége 1,5 mol hidrogént fejleszt. 1 pont
 Vagy a reakció egyenlete: $\text{Al} + \text{NaOH} + 3 \text{H}_2\text{O} = \text{Na}[\text{Al}(\text{OH})_4] + 1,5 \text{H}_2$ 1 pont
 $n(\text{H}_2) = 147 \text{ cm}^3 : 24,5 \text{ cm}^3/\text{mmol} = 6 \text{ mmol}$ 1 pont
 $n(\text{Al}) = 4 \text{ mmol}$
 $m(\text{Al}) = 4 \text{ mmol} \cdot 27 \text{ mg}/\text{mmol} = 108 \text{ mg}$ 1 pont
 A keverék $(108 : 524) \cdot 100 = 20,6 \text{ m/m}\%$ -a az alumínium,
 79,4 m/m%-a az ismeretlen fém. 1 pont
- b) A Faraday-törvények ismerete 1 pont
 $n(e^-) = (6A \cdot 386 \text{ s}) : 96500 \text{ C}/\text{mol} = 0,024 \text{ mol}$ 1 pont
 Az ismeretlen fém leválasztásához szükséges elektronok anyagmennyisége
 egyenlő a fémmel reakcióba lépni képes hidrogénionok anyagmennyiségével:
 $n(e^-) = n(\text{H}^+) = 24 \text{ mmol}$ 1 pont
 Az ismeretlen fém által fejlesztett hidrogén anyagmennyisége ennek a fele,
 12 mmol.
 A fejlesztett hidrogén teljes mennyisége:
 $n(\text{H}_2) = 6 \text{ mmol} + 12 \text{ mmol} = 18 \text{ mmol}$
 $V(\text{H}_2) = 18 \text{ mmol} \cdot 24,5 \text{ mmol}/\text{cm}^3 = 441 \text{ cm}^3$ 1 pont
- c) Az ismeretlen fém savból 12 mmol hidrogéngázt fejleszt, 1 pont
 tömege pedig $524 - 108 = 416 \text{ mg}$ 1 pont
 $\text{Me} + z \text{H}^+ = \text{Me}^{z+} + 0,5z \text{H}_2$ 1 pont
 $M(\text{Me}) = (416 \cdot 0,5z) : 12 = 17,3z$ 1 pont
 Az összefüggésnek megfelelő fém:
 $z = 3 \quad M = 52,0 \text{ g}/\text{mol} \quad \text{króm}$ 1 pont
- (Minden más helyes levezetés maximális pontszámot ér!)*

9. Számítási feladat (12 pont)

- a) $[\text{H}^+] = 0,1 \cdot 0,0825 = 8,25 \cdot 10^{-3} \text{ mol}/\text{dm}^3$ 1 pont
 $\text{pH} = -\lg(8,25 \cdot 10^{-3}) = 2,08$ 1 pont
 A savállandó ismerete 1 pont
 $K_s = (8,25 \cdot 10^{-3})^2 : (0,1 - 8,25 \cdot 10^{-3})$
 $K_s = 7,42 \cdot 10^{-4} \text{ (mol}/\text{dm}^3)$ 1 pont
- b) Jelölje X a sav **moláris tömegét**
 1 mol savat 935 mol vízben oldva a sav és víz tömegaránya:
 $X : (935 \cdot 18) = 1,00 : 99,0$ 1 pont
 $X = 170 \text{ g}/\text{mol}$ 1 pont
 935 mol víz tömege 16830 g, térfogata 16830 cm^3 , 1 pont
 1 mol sav tömege 170 g, térfogata $16830 : 168 = 100 \text{ cm}^3$ 1 pont
 A sav **sűrűsége 1,70 g}/\text{cm}^3** 1 pont
- c) 1 mol galluszsav tömege 170 g, ez a kristályvizes anyag 90,43%-a 1 pont
 A kristályvíz tömege $(170 : 90,43) \cdot 9,57 = 18,0 \text{ g}$ 1 pont

---

$n(\text{galluszsav}) : n(\text{kristályvíz}) = 1,00 : 1,00$	<i>1 pont</i>
(Ha 1 mol sav tömege 162 g, ez a kristályvizes anyag 52,9%-a)	<i>1 pont</i>
A kristályvíz tömege $(162 : 52,9) \cdot 47,1 = 144 \text{ g}$	<i>1 pont</i>
$n(\text{galluszsav}) : n(\text{kristályvíz}) = 1,00 : 8,00$	<i>1 pont)</i>

(Minden más helyes levezetés maximális pontszámot ér!)

Adatpontosságok:**6. Számítási és elemző feladat –a), b) és c) rész:**

3 értékes jegy pontossággal megadott végeredmények

7. Számítási feladat: 3 értékes jegy pontossággal megadott végeredmények**8. Számítási feladat –a) és b) rész:**

3 értékes jegy pontossággal megadott végeredmények

9. Számítási feladat: 3 értékes jegy pontossággal megadott végeredmények